

פרפראות לתורה-וארא

נערך ונלקט ע"י הרב אסף בן משה שליט"א

וגם אני שמעתי את נאקת בני ישראל אשר מצרים מעבידים אותם ואזכור את

בריתי (ו, ה)

לפי הפשט נראה לבאר שהקב"ה שמע את נאקתם של בני ישראל מעול השעבוד.

אולם הרה"ק רבי משה מקוברין ז"ע, ביאר הכתוב באור חדש: הרי ידוע שדרך הקב"ה להיטיב ולעשות אך טוב עם האדם. כמו כשתוב "מפי עליון לא תצא הרעות". אך לפעמים כשהקב"ה רואה שהאדם במצב רוחני ירוד, משגר הוא אליו רמזים ואיתותים בכדי לעוררו. ולרוב רמזים אלו הם מציקים וכואבים, אך ברגע שאדם תופס את עצמו, ומבין את הרמז, ומתחיל להתעורר בכל המובנים, מיד נפסקים הרמזים וממשיך להיות רק טוב, ככתחילה.

כן הדבר היה במצרים. בני ישראל ירדו למצרים ושקעו במ"ט שערי טומאה. שלח להם הקב"ה רמזים עבים בדמות פרעה הרשע, והעבודות פרך שהעבירו אותם המצרים, ואז הבינו עם ישראל שזאת נשלח להם כרמז לחזור בתשובה, ואכן התחילו לעבוד את ה' ולשמור מצוותיו.

וזהו הנאקה שזעקו עם ישראל: "וגם אני שמעתי את נאקת בני ישראל אשר מצרים מעבידים אותם" – כלומר, לעם ישראל כאב למה מצרים הם אלו שמעבידים אותם, שמביאים אותם לידי כך שיחזרו בתשובה ויעבדו את הקב"ה, ולא הם עצמם מבינים שצריכים לעבוד את הקב"ה מתוך שמחה ומתוך רצון טוב, למה היינו צריכים את כל זה? ...

[א"ה- יש כעין זה בספרי משכיל לאסף- פרשת בשלח יד, י. ע"ש ותמצא נחת].

****

בספר כוסי רויה פירש כתוב זה על פי הא דמציו בגמרא ברכות (ה.ה.), שם מובאים שתי דרשות שונות בשאלה מנין ליסורים שממרקין את גופו של אדם ואף ממרקין עונותיו: אמר רבי יוחנן: מה תלמוד לומר "ומתורתך תלמדנו" (תהלים צד, יב) דבר זה מתורתך תלמדנו, קל וחומר משן ועין. מה שן ועין שהן אחד מאבריו של אדם עבד יוצא בהן לחרות, יסורין שממרקין כל גופו של אדם על אחת כמה וכמה". ורבי שמעון בן לקיש אמר: נאמר ברית במלח ונאמר ברית ביסורין, נאמר ברית במלח דכתוב: "ולא תשבית מלח ברית" ( ) ונאמר ברית ביסורין דכתוב: "אלה דברי הברית" (דברים כח, ט), מה ברית האמור במלח – מלח ממתקת את הבשר, אף ברית האמור ביסורין – יסורין ממרקין כל עונותיו של אדם.

שאל הרה"ק רבי שמעלקא מניקלשבורג ז"ע לכאורה תמוה, מה כבר משנה מנין לומדים זאת, העיקר שנדע שייסורים ממרקין גופו של אדם? ואולם, הבדל מהותי קיים בין שתי הדרשות. שכן אם נלמד שייסורין ממרקין רבי יוחנן הגורס ק"ו משן ועין, הרי ההלכה קובעת שעבד יוצא לחרות אך ורק כאשר האדון הוציא בכבודו ובעצמו את עינו או שינו של העבד, אך במקרה שעשה זאת באמצעות שליח, אינו יוצא לחרות. הוי אומר, שאדם המקבל יסורים ל"ע יהיה חייב לכוון שקיבלם מאת האדון עצמו, מלך מלכי המלכים ב"ה. נמה יקרה למשל, אם מיישהו דורך לך על רגלך ומכאיב לך ואתה מפנה אליו מבט זועם "למה עשית לי זאת? אינך יכול להיחרר"? במקרה כזה הייסורים לא ימרקו, משום שהנך תולה זאת בשליח שהביא לך את הייסורים ולא בקב"ה.

שונים היו פני הדברים לפי דרשתו של רבי שמעון בן לקיש, הלומד שייסורין ממרקין מברית מלח, שהרי המלח תמיד ימתק את הבשר, ואין שום הבדל מי יצוק את המלח על הבשר. כיוצא בזה גם בייסורים, שבאם באים יסורים על האדם – הם ימרקו את גופו ועונותיו ללא קשר לכוונה שלו ולהתייחסות האדם לייסוריו.

בפרשתו אומר הקב"ה למשה רבינו: "וגם אני שמעתי את נאקת בני ישראל אשר מצרים מעבידים אותם". כלומר, בני ישראל לא תולים את הייסורים בגזירת שמים אלא בשליחים – "אשר מצרים מעבידים אותם", ולכן אומר הקב"ה "ואזכור את בריתי", מוכרח אני לזכור את "ברית מלח" כדרשתו של רבי שמעון בן לקיש....

****

בספר מבשר טוב למד מפסוק זה: איאמר כשאדם חוזר בתשובה ותוהה על הראשונות, רק שהוא קשור מאוד כל כך בהיצר הרע שאינו יכול להפריד את עצמו ממנו, והוא מבין דבר זה וזועק לה' על דבר זה, ואז ה' שומע בקולו והבא להטירה

מסייעין אותו (יזמא לח):.

זהו: "וגם אני שמעתי את נאקת בני ישראל", שכל צעקתם הוא "אשר מצרים" – היינו היצירה"ר – "מעבידים אותו", היינו שעובד עמו עבודת שלו ואינו יכול לעזור את עצמו להפטר ממנו ולהנצל מעצתו, אז שומע ה' צעקתו ומסייעין אותו מלמעלה. עכ"ל הזהב.

ביאור דבריו: ישב אדם וחישוב חשבון נפשו, והוכח לו כי קרוב הוא מאד אל ההפסד. ראה שהדרך עליה התייצב לא טובה היא, ויצרו היה כרוך בעקבו, בפתותו אותו היום בכך ומחר בכך, מן הקל אל הכבד, עד אשר רע לא מאס. הלך בעצת רשעים, ובדרך חטאים עמד, ובמושב ליצים ישב. ועתה הומה לבו ומעיו חמרמרו לאמר: שק על בשרי אלבש ואפר על ראשי אשים, וקולי בבכי אתן על הרע אשר מצאני. אלכה ואשובה אל אבי שבשמים, מאוס מאסתי עול ואון, כי כחרתי בחיים. הרואה מידת מרירותו בעת שובו, היה מעיד עליו שלא ישוב עוד לכסלה לעולם. אך למרבה הצער, לא ארכו הימים ושוב נכשל בדרך, ורגליו עומדות במקום אשר עמדו שם בראשונה. אותה רעה שאחמול נפשו היתה בוחלת בה וידו סולדת ממנה, התדפקה היום שוב על פתח ביתו, וביקרה בהיכלו מעשה בעל הבית, ועשתה בו כבתוך שלה.

שומה עליו לדעת, כי כמה שגרועה התופעה עצמה ולא מבורכת היא, הרי בחיקה טמונה גריעות נוספת וחמורה פי כמה, כי במחשכי מבואותיה אורבת לו סכנה נוראה הזוממת לקום עליו ולרצחו נפש. סכנה זו היא, היאך יפרש אדם עצמו את כשלונו זה, ואיך יישב את הקושיא המפרכת את רוחו: איך הגיע חזרה ככלב אל קיאו, אחרי שובו מדרכו בקבלה מוחלטת ונחושה, בל יוסיף עוד ראות פני הרעה.

מגמת היצר היא, שיסיק האדם מסקנא חריפה וישרה, כתוצאה מכשלונו. מסקנא, שבסופו של דבר תרחיק אותו יותר ממטרתו הרוחנית, הנפול רוחו ובהריו ידיו ביאוש.

טיבה של מסקנא זו היא, באמור האדם לנפשו: נפשי היקרה! מתחילה נכסף נכספתי אליך, ועתה נכוזב נכוזבתי בך. טעיתי בך בחושבי שאומנם שינית את דרכך ורצונך בטוב, ובטחתי בך שכנה קבלתך ואמת בפך, אך נוכחתי כי דוברת שקרים את, ואון ומרמה תחת לשונך. אין זה כי אם בעת ששבתי ובכיתי, לא היה ליבי שלם אתי, והיתה תשובתי וקבלתי יוצאת מן השפה ולחוץ. ללמדני באה תופעה זו, ולטפוח בפני, שאין חרטתי נכוונה. כי לפי האמת, בתוך עמקי לבי אהבתי את דרכי העקלקלות ורוצה אני בהם.

ומעתה אין לו ליצר אלא לחגוג את נצחונו, כי הוכרעה המלחמה. לא יעני עוד האדם לצאת לקראת אויבו, כאשר לא יוכל לבטוח בלבו ונפשו שאמנם גם הם תומכים בו. גם אם אנשי שלומו ספק עומדים לצידו ספק יעזבוהו לאחנות, הרי בדרך יצא לשדה המערכה בברכיים כושלות, ובשבעה דרכים ינוס מפני אויבו.

אכן אין זאת אלא תחבולת היצר, ותחבולה מלאת ערמה היא. לאמתו של דבר, אין המסקנה האמורה נכונה כלל וכלל. עובדת כשלונו של האדם, ושובו אל הכסלה אחר חרטתו וקבלותיו, איננה מעידה כלל על מדת הרצון בנפשו להתנער מן הרע ולאחוז בטוב. על האדם – אם רוצה בהצלחתו – להבין ולהשכיל, כי מדובר בשני דברים חלוקים ונפרדים זה מזה. מצד אחד, נפשו מאסה ברע וכל כולה שואפת אל הטוב, וגם ליבו עימו בשלמות מכל צדדיו. אך מאידך, גם היצר הרע עושה את מלאכתו בנאמנות ולא יתנהו למנוחה, בכל כוחו ימשכהו שוב אל קיאו, מאחר שבהול הוא על אבדן קרבנו.

אם יבין האדם את המשמעות שבדבר, לא יתלה האשמה בו ובנפשו, כי אם באויבו האורב לנפשו ומבקש המיתו, ופתוח יפתח את פיו בתפילה ותחנונים אל אביו שבשמים, שיצילו מיד השונא, וישיט את שרביטו אליו, למען יוכל להיאחז בו ולידבק בחיים, כי בהם רצה.

ויפן פרעה ויבא אל ביתו ולא שת לבו גם לזאת (ז, כג).

במדרש הגדול איתא: "מגיד הכתוב, שלא ניזק פרעה במכת דם. מפני מה? מפני שלשה דברים. אחד, שמא יחזור למוטב. ועוד, שהאריך לו הקב"ה [יען] שגדל משה בביתו. ועוד, כדי שיתגדל בעיני מצריים, ובאחרונה הוא לוקה. והוא לא חשב כן, אלא "ולא שת ליבו גם לזאת".

א"ה- וראה עוד במש"כ בספרי משכיל לאסף על הפסוק ותרווה נחת]

כי אם מאן אתה לשלח את עמי ועודך מחזיק בהם, הנה יד ה' הויה במקנך וכו' והפלה ה' בין מקנה ישראל ובין מקנה מצרים ולא ימות מכל לבני ישראל דבר. וישלח פרעה והנה לא מת ממקנה ישראל עד אחד ויכבד לב פרעה ולא שלח את העם (ט. ב-ז)

בספר "קרן לדוד" מדייק כאן שני דיוקים: א-המילים "ועודך מחזיק בהם", נראים

גנותן של מידות

מאת: הרב דן בן משה שליט"א
רב ומו"צ בשכונת רמות י-ם

לוגית של לא כדאי או לא נכון או לא משתלם, ואפילו עד כדי שימוש וימושך להכות עד שמכסה עצמו ואת כל ארץ מצרים בצפרדעים, דבר שהוא בודאי לא חפץ שאכן יקרה.

ומעשים הם בכל יום, לדאבוננו, כי הרבה מודים רגע לאחר שפרקו כעסם כי לו היה בידם להחזיר הזמן לרגע אחד קודם, היו משלמים הון בעבור זה, אלא שבשעת כעסם לא בא שום חשבון בחשבון.

ומעיניי לעיניי בעיניי המידות, מידה שניה ועל ידו השני – "הפשטה והשעורה נוכחה כי השעורה אביב והפשטה גבעול, ווהחיטה והכוסמת לא נוכו כי אפילות הנה", ומפרש"י כי המאחרות לצמוח, החיטה והכוסמת, שטבעם להיות רכים יותר מאלה הקדימו לצמוח קשות יותר, שרדו את הברד. בשעת הברד נכפפו בקומתן אך מיד אח"כ חזרו לציונם הראשון. משא"כ אלה שצמחו קודם ונתקשו – הפישטה והשעורה – לא נכפפו ואכן נשברו ולא עלתה בידם להתקיים. אלו גאוותנים ונפסדים ואלו ענוותנים ונשכרים. לימדנו ר' עקיבא כי ניצל מגלי הים רק בגלל שעל כל גל וגל נינענו לו בראשו (יבמות קכא.). החכם מול גלי החיים מוכין ראשו וניצל, ושאינו חכם זוקף קומתו ו"טובע", חלילה בין הגלים. והוא שאמרו חז"ל (אבות פ"ה) "עומדים צפופים", כשכל אחד עומד על שלו, לא מוכן לוותר, מתוך גאוותו, הרי ש"צפוף" לו ולשכניו, אולם "משתחוים – רווחים" מי שמשתחוה, מתכופף, מתוך ענוותנותו, הרי ש"רווחים" – גם לו וגם לסובבים אותו רווח והצלחה, שלום והשקט ובטחה.

שמע בני מוסר אביך. ראה כוחן של מידות כגון כעס וכגון גאווה, וראה פלא מש"כ ב"פלא יועץ" דווקא על שתי מידות אלה "כי ההקפדה והכעס וכדומה הם בני הגאווה" (ערוך גאווה), ומאלו הפק לקח על הכלל כולו כי לא ללמד על עצמם יצאו, כי לקח טוב נתתי לכם, ותן לחכם ויחכם עוד.

וכאן הבן שואל – כיצד נזכה לתקן מידותינו הרעים להטותם לטוב ומטיב? אף אתה השב לו את אשר ידוע בשם גדול בעלי המוסר ר' ישראל מסלנט זצוק"ל כי הרועה להטיב מידותיו בלי לימוד המוסר, הדק היטב היטב הדק, הרי שדומה לרועה לראות בלי עיניים ולשמוע בלי אזניים, לכן שמע בני והחזק והחזק במוסר אל תרף ושוב ורפא לך. להכין עצמך לפני הניסיון, כשעדיין חושב ועדיין מבין, או אז לא בא לידי ניסיון ואם גם יבא, אפשר לו לא לבא לידי ביזיון. נשתדל מצידינו ומן השמיים יסעינו, אמן ואמן.

כתב הרמב"ם (פ"ז הל' תשובה הל' ג): "אל תאמר שאין תשובה אלא מעבירות שיש בהם מעשה כגון חילול שבת, זנות, גזל ועריות, אלא כשם שצריך לשוב בתשובה מעוונות אלו, כך צריך אדם לחפש בדעות הרעות שיש לו, ולשוב מן הכעס והגאווה ומן האיבה ומן הקנאה ומן ההיתול, ומרדיפת הממון והכבוד, ומרדיפת המאכלות וכיוצ"ב, מן הכל צריך לחזור בתשובה. ואלו העוונות קשים יותר מאותם שיש בהם מעשה, שבזמן שאדם משתקע במדות רעות אלו קשה לפרוש מהם. ונאמר יעזוב רשע דרכו ואיש און מחשבותיו וישוב אל ה' וירחמנו ואל אלו קינו כי ירבה לסלוח". והוסיף על דברים אלו מו"ר זצוק"ל דברי הרב "מגדל עוז" (חזו"ע ימים נוראים דף ר"י) ש"כל אלו העבירות: גאווה, כעס, קנאה וכו' שהם תלויים במחשבת האדם, הם בכלל מה שאמרו (יומא כט.) (הרהורי עבירה קשים מן העבירה) עכ"ל הטהור, יקרה היא מפנינים. ואם במידות עסקינות, אמרתי להביא בס"ד ראיות מפרשתנו לקושי מצבו של האדם הלוקה במידות כלל ובפרט בשתי מידות שנזכרו בפרשתנו, ואלו הן, **מידת הכעס ומידת הגאווה.**

וזה יצא ראשונה – "ותעל הצפרדע" – צפרדע אחת, ואעפ"כ "ותכס את כל ארץ מצרים". הכיצד? וביאר רש"י בשם רבותינו במדרש "צפרדע אחת הייתה והיו מוכן אותה והיא מתזת נחילים נחילים", ע"כ. ולכאורה פלא גדול על המצרים, אחר פעם אחת או לכל היותר פעמיים, שהרי בסכנה די בחזקה של שתיים, ואפילו החמירו די בחזקה של שלוש, א"כ לאחר אלו הפעמים שראים כי בכל מכה נתזים ממנה נחילים נחילים של צפרדעים, ההיגיון הפשוט להפסיק מיד, ואילו המצרים המשיכו עד כדי "ותכס את כל ארץ מצרים", המה ראו כן תמהו? אלא מתרצים בעלי המוסר שכך היא מידת הכעס. בתחילה זלזלו המצרים ב"מכת" הצפרדע, כשראו צפרדע אחת, וכי לזה יקרה "מכה", ולכן היו בטוחים שאכן במכה אחת יבטלו את "מכת" הצפרדע. אכן כשהחלו להכותה והיו נתזים ממנה נחילים נחילים, החלו לכעוס על משה רבינו ועל ה"מכה" שלו, או אז כבר לא חשבו יותר. הכועס אינו חושב, לא שייך אצלו היגיון או הבנה

המשך מעמ' 2

אותם רבם למשך זמן. והנה איתא במסכת פסחים (פח): מה שקנה עבד קנה רבו. והשתא יבוארו דברי הכתוב: שהקב"ה אמר למשה רבינו שיאמר לפרעה "אם מאן אתה לשלח את עמי" בטענה כי "ועודך מחזיקים בם" – שאתה מחזיק בם כאדם המחזיק בשלו, אראך טעותך, שלא תצדק בדברך, כי "הנה יד ה' הויה במקנך וגו' והפלה ה' בין מקנה ישראל ובין מקנה מצרים", ואם האמת כדברך שהם עבדיך, הרי מה שקנה עבד קנה רבו, ואם ימותו מקנה מצרים מהראוי שגם מקנה ישראל ימותו כי הם שלך, וכזה שלא ימותו מקניהם מזה תוכל לידע שלא צדקת, על כן אמר הכתוב ששלח פרעה לחקור על זה "והנה לא מת ממקנה ישראל" ומן הראוי שיודה על ידי זה שבני ישראל אינם עבדים וישלחם, אך אף על פי כן "ויכבד לב פרעה ולא שלח את העם".

כמיוותרים, ומה היה חסר עם היה חסר אם היה כתוב רק "כי אם מאן אתה לשלח את עמי" ותו לא? ב- אחרי שפרעה ומרים הוכו ב"מכת דבר", כתוב (פסוק ז): "וישלח פרעה והנה לא מת ממקנה ישראל עד אחד ויכבד לב פרעה ולא שלח את העם". משמע מפסוק זה שהוא דבר גדול, שבשביל שלא מתו ממקנה ישראל היה לו לשלחם, ואף על פי כן ויכבד לבו. וצריך לדעת למה היה צריך עכשיו לשלחם כשראה שלא מתו ממקנה ישראל?

אלא מסביר "הקרון לדוד" הסבר נפלא, ומעמיד את הפסוק בצורה שונה: דהנה טענת פרעה היתה שמאחר שהיתה הגזירה על ארבע מאות שנה כמו שכתוב (פר' לך לך) "ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה", ועדיין לא נשלמו כידוע, וממילא אינו מחוייב לשלחם, כי וכה בהם למשך ארבע מאות שנה, כדן עבדים שקנה

הננו לבשר לציבור הקדוש כי
בשבת פרשת תרומה א'-ב' באדר תשע"ה (20-21.2.15)

נזכה להסתופף עם מורנו ורבינו

הרב **גדעון בן משה שליט"א**

במלון היוקרתי "כינר גליל"

במהלך השבת ימסור הרב שיעורים בהלכה ובאגדה בעניינים אקטואליים

מס' המקומות מונבל! כל הקודם זוכה!

לפרטים ולהרשמה: **02-6540222 | 052-7002833**

**שבת
נופש
ומרגוע**
אצל מלבי

